

TARTALOM

Előszó a magyar kiadáshoz	7
Bevezetés	
Kelet-Európa: egy vitatott fogalom újraértelmezése	9
1. Szovjet pályán (1944–1948)	21
1.1. Felszabadítás vagy megszállás? Kelet-Európa a totális háború árnyékában	21
1.2. Az etnikailag „megtisztított” Európa és a kollaboránsok sorsa	28
1.3. Kelet-Európa a szovjet befolyási övezetben	38
1.3.1. Szovjet és nyugati béketervek	38
1.3.2. A „százalékos megállapodástól” az 1947. évi békeszerződéséig	41
1.3.3. Többlépcsős forradalom? Népi demokrácia és szovjetizálás	44
1.4. Politika és gazdaság az átmenet éveiben	48
1.4.1. Az élenjárók: Jugoszlávia és Albánia	49
1.4.2. „Külső forradalom”: Lengyelország, Románia, Bulgária	51
1.4.3. Megfojtott demokráciák: Csehszlovákia és Magyarország	60
1.4.4. Az új szovjet területek: elnyomás és ellenállási mozgalmak	67
1.5. A megmentett Közép-Európa: Görögország, Finnország és Ausztria	71
1.6. A szovjet tömb létrehozása	74
1.6.1. A fultoni beszédétől a Kominformig	74
1.6.2. A jugoszláv szkizma	76
1.6.3. A németkérdés és a Német Demokratikus Köztársaság létrejötte	78
2. Terror és enyhülés (1949–1955)	81
2.1. Intézményes izomorfia és kulturális forradalom	81
2.1.1. Új közigazgatás, új kulturális kódok	81
2.1.2. A sztálinista ökoszisztéma	83
2.1.3. A nemzetiségi kérdés és az egyházpolitika	88
2.2. Tervgazdálkodás és fegyverkezés	96
2.2.1. A „klasszikus” rendszer: iparosítás és mezőgazdasági kollektivizálás	96
2.2.2. Háborús készülődés és a gazdasági összeomlás (1951–1953)	100
2.3. A terror időszaka	103
2.3.1. A párton belüli tisztogatások	104
2.3.2. A tömeges represszió: a kelet-európai Gulag-rendszer	109
2.4. Az enyhülés ellentmondásai	114
2.4.1. Reakciók Sztálin halálára	114
2.4.2. Moszkva és Belgrád ismételt közeledése és a Varsói Szerződés megkötése	119
3. Politikai válságok és társadalmi konszolidáció (1956–1972)	123
3.1. Lengyelország és Magyarország – 1956	123
3.1.1. A XX. kongresszus hatása és a „lengyel október”	123
3.1.2. Válság és forradalom Magyarországon	126
3.2. Folyamatosság és törés Hruscsov időszakában	134

3.3. Elnyomás és konszolidáció (1956–1967)	140
3.3.1. A szovjet tömb egység és válság között	140
3.3.2. A „tömbön kívüli” szocializmus: Jugoszlávia és Albánia	151
3.4. A „létező szocializmus” eredményei és kudarcai	157
3.4.1. Gazdasági és katonai integráció	157
3.4.2. Modernizációs viták és rendszerkorrekciós javaslatok	164
3.5. Az utolsó utópia: a csehszlovák 1968	168
3.5.1. A „prágai tavasz”	168
3.5.2. A Varsói Szerződés katonai beavatkozása és a „normalizáció”	171
3.6. Húsz év szocializmus mérlege	175
4. A szovjet tömb hanyatlása és bukása (1973–1991)	179
4.1. A nemzetközi helyzet: az enyhüléstől a „második hidegháborúig”	179
4.2. Politikai stabilitás, gazdasági összeomlás	184
4.2.1. A brezsnyevi szürkesség „diszkrét bája”	184
4.2.2. Stagnálás és eladósodás	189
4.3. A válság szakaszai és kiutak a létező szocializmusból	193
4.3.1. Lengyelország: a Szolidaritástól Jaruzelski katonai juntájáig	194
4.3.2. Stabilitás és nyugtalanság: Csehszlovákia, Magyarország, NDK	198
4.3.3. Az etnikai kérdés előtérbe kerülése	205
4.4. A kommunizmus lebontása (1988–1991)	221
4.4.1. Peresztrojka a Szovjetunióban és Kelet-Európában	221
4.4.2. Tárgyalásos fordulat, irányított változás	224
4.4.3. Békés forradalom Berlinben és Prágában	232
4.4.4. Elárult remények? Románia 1989–1990	235
5. Visszatérés Európába? A posztkommunista demokráciák sikerei és kudarcai ...	242
5.1. A nemzeti tényező	242
5.2. A stabilitás nyomában: az 1989 utáni politikai váltógazdaság	248
5.3. Gazdaság és társadalom: a változás győztesei és vesztesei	254
5.4. Megbüntetni, emlékezni vagy tanulmányozni:	
A totalitárius múlt kezelése	262
5.5. Posztkommunizmus a Balkánon: katasztrófa és újrakezdés	268
5.5.1. Jugoszlávia felbomlása	268
5.5.2. A horvát és boszniai háború	273
5.5.3. A daytoni egyezménytől Koszovó függetlenségéig	278
5.5.4. Az utolsó évtized	282
5.5.5. A hosszúra nyúlt albán átmenet	284
A mai Kelet-Európa: nyugati periféria vagy ütközőzóna? (Zárszó)	287
Regionális és euroatlanti integráció	287
A 2008. évi válság hatásai és a felzárkózás esélye	293
Demokratikus forradalmak, kudarcos demokráciák	297
Zárszó helyett: három kihívás	303
Felhasznált irodalom	315
Képek forrásjegyzéke	339
Földrajzínév-mutató	347
Személynévmutató	353